

DOUĂ SCRISORI DE LA EUDOXIU HURMUZACHI PĂSTRATE ÎN ARHIVELE SUCEVENE

Gavril Irimescu

Familia Hurmuzachi, una dintre cele mai ilustre din Bucovina, a jucat un rol important în viața politică și cultural-națională a românilor din Imperiul habsburgic. Fără îndoială că toți cei cinci fii ai Ilincăi și Doxachi Hurmuzachi: Constantin, Eudoxiu, Gheorghe, Alecu și Neculai și cele două fiice Eufrosina și Eliza au dus mai departe nobilele tradiții familiale "atât cea cărturărească cât și pe cea a luptei pentru progresul social și național"¹, dar tenacele Eudoxiu Hurmuzachi, născut la 29 septembrie 1812, *istoricul* care a dat prima sinteză de istorie națională, *juristul* de numele căruia se leagă apărarea drepturilor țăranilor câmpulungeni, *omul politic* care a stat în fruntea Dietei Bucovinei și "mai presus de toate, marele *colecționar de documente* privitoare la istoria României"² se situează de departe în fruntea tuturor.

Terminând cursurile Liceului de băieți din Cernăuți, în toamna anului 1830, împreună cu fratele mai mare, Constantin, pleacă la Viena "pentru a urma drepturile"³ la Universitate.

Teodor Bălan, unul dintre exegeții săi, constată că atât de la Eudoxiu, cât și de la frații săi, s-a păstrat o bogată corespondență, în special după anul 1848, cu emigranții ardeleni și moldoveni "adăpostiți la 1848 în castelul de la Cernaucă"⁴, dar în perioada studenției scrisorile sunt "foarte rare"⁵, doar două: cea din *septembrie 1832* din Liov, în drum spre Viena⁶ și cea din Viena din *3 martie 1833*⁷ adresate mamei, precum și un raport al Poliției vieneze⁸ din *14 octombrie 1836* aduc o oarecare lumină asupra activității lor școlare și extrașcolare din marea metropolă europeană.

Iată că, printr-o împrejurare fericită, cercetând Colecția de documente de la Direcția Arhivelor Naționale a județului Suceava, am descoperit alte două scrisori ale lui Eudoxiu Hurmuzachi, prima din Viena, datată *20 martie / 1 aprilie 1834*, către mama sa Ilinca, iar a doua, tot din Viena, din *2/14 noiembrie 1837*, adresată părinților săi, Doxachi și Ilinca.

În prima scrisoare o informează pe "preiubita mămucă" despre măreția Vienei în prag de primăvară, în prima zi a "Paștilor nemțăști" care "sânt foarte interesante pentru un străin". "ulițele să împlu de oameni călătorind la bisărici a căror număr este mare", mai ales "la bisărica sau Mitropolia Sfântului Ștefan" care este "una din cele mai vestite din lume", cu "turnul ei ce sue spre ceri", cu lățimea ei de o sută de pașă și lungimea de două sute până la două sute cinzeci pașuri", cu "steclele fereștilor zugrăvite cu multe colori și multe figuri", la bisăricuța din curtea împărătească, Burgkapelle", unde populația "putea vedea împăratul și înalta sa familie, miniștrii și curtenii"; la "Bastioane"-le vechii cetăți a Vienei, "loc minunat de plimbat"; "Praterul cel vestit" cu drumurile sale "coronate cu copaci frumoși și umbrători", cu "cafiné și muzică, cu mesă și scaune supt copaci", cu jocurile englezești numite "englențeli", la "Bucovina de tot necunoscute"; "caruselul, scrânciopuri și panorame și alte nebunii numite Riengelspiel", iar la capăt se vede Dunărea. Dar și informații despre Viena unde "pe ulițe peste tot locul se taie lemne, curțile caselor fiind strâmte", cu zgomotul "mai rău decât în fierăria ȋganului Ioniță din Cernaucă"; cu comerțul ambulant practicat de așa-numiții "Tregeri" care poartă, pentru plată, orice lucru"; ȋșrani din Moravia "cu pavă, bucăți de sucman, cu cordele și ață strângând precum Sainciuc când să îmbată: Bauzen Kaufts! Baandeln, Zwiern Kaufts!", ș. a.

O informează pe mama sa despre întâlnirea cu boierii Roznovanu și Costachi Balș care, "în drum spre Iași", vor trece prin Cernăuți și "negreșit vor face cunoștință cu Dumneavoastră".

În fine, apreciind că "izvorul bunătății mătălii părințăști nu să usucă în veci", o roagă să-i trimită "câteva găvănoasă cu dulceț" pentru prietenii Platzer și Șenfeld ca "să-și aducă aminte că sânt și în Bucovina lucruri bune" și "noi să ne îndulcim cu facerea mânelor mătăli și să gândim gustând că mâna matali sărutăm".

În cea de a doua scrisoare, din 2/14 noiembrie 1837, semnată de Eudoxiu și Gheorghe, întâlnim o nespus de frumoasă pledoarie în favoarea obținerii de către sora lor Eufrosina (Frosa), născută în anul 1819, binecuvântarea părintească în vederea căsătoriei cu "tânărul evghenis" Petrache Petrino, "înzăstrat cu multe daruri personale, cu sârguință deosăbită și împodobită cu noroc cu avere vremelnică". Frosa "păr acum un diamant ascuns în scrin" și mirele "alt diamant păstrat în alt scrin" trebuie să se "împreuneze amândouă într-o coroană unde vor străluci mai tare decât neunite", împlinind "vocea Celui de sus". Cât privește legătura de rudenie cu o familie ca a spătăresei Nastasia Petrino, "o familie atât de bună, atât de cinstită de toți, atât de vrednică de dragoste, atât de religioasă" trebuie să fie o bucurie deosebită.

Publicăm în continuare cele două scrisori.

1.

1834 martie 20/aprilie 1, Viena - Eudoxiu Hurmuzachi scrie mamei sale, Ilinca, comunicându-i impresiile sale despre Viena, despre cetate, catedrala Sf. Ștefan, despre Prater și serbarea începerii primăverii, despre modă și viața zgomotoasă și mondenă a marelui oraș, pecum și despre întâlnirea cu boierii Nicolae Rosetti-Roznovanu și Costachi Balș, "oameni foarte înșămnați".

Cu multă și adâncă, firească plecăciune închinându-mă sărut o mie de ori mâna mătălii prescumpă mămucă.

Cu adevărată bucurie și a inimii mulțămire întrebuițaz prilejul acesta a Paștelor nemțăști într-o care avem câteva zile slobode spre a pune condeiul meu în lucrare cătră preiubita me mămucă și a-i da de știre că are dumneaî fii sâmtători în capitala Austriei care - înțăleg pre bine ce dor neprețuit trebui să fie iubitori părinți copiilor lor și cunosc îndestul și mijloacele spre a să face și a rămâne vrednici comoarei acestie dăruită lor de la Preînaltul dătătoriuł tuturor darurilor celor buni. Căci ce osândă mare au câștigat în evanghelie sluga ce leneșă care au căpătat un talant de aur iară în loc să-l întrebuițăz spre folosul și norocul său l-au îngropat în pământ! Spre a nu ne asămăna slugii acestiea lucrăm din toate puterile noastre. Și ca să ne putem folosi cât de mult de talantul dat noă ne rugăm neîncetat Dumilorvoastră ca să ne păstraț nesmintită blagoslovenia părințască care ne umbrează supt aripile ei și ne apără împotriva arșiței viețăi acestiea care farmă precum o poartă de fier toate vaițele slobozăte uneori de la nenorocire și care ca un fânări strălucitori într-o noapte grozavnică ne arată adesăori calea cea mântuitoare. Aceasta este rugămintea noastră cătră Dumniavoastră și nădejde avem că nu o veț arunca. Dumniavoastră sântet talantul nostru și chipul cum vom întrebuița pe acesta va hotără sau plăcerea sau osândirea din partea celui ce ne-au dat talantul. Și folosul care putem scoate din talant este vrednicia noastră înainte lui Dumnezeu și a

oamenilor sau blagoslovenia părințască fiindcă ea fără vrednicie nu să câștigă. Grădinariul sădește flori și le dă țărână și pământ bun și le grijește și le udă când este săcătă și le acoperi împotriva vermilor și a păsărilor și floarea are tăte spre vieța ei trebuincioase și grădinariu să bucură în nădejdea sa și să fericește că munca și grija lui nu va fi făcută în deșărt. Iară când lumina zălei soarele închide izvorul razălor sale și în loc să îmvieze toată făptura o dă spre pradă cerului și în loc să arete o față veselă să acopere cu nouri neîncetat și ca un dușman a omenirii stracă toată nădejdea ei atunce grădinariul înțălegi că munca lui nu este îndestulă apre a câșliga rodurile nădăjduite și că blagoslovenia cerească trebui să să uniască cu ce pământiască spre împlinirea dorinței lui, atunce cu ochi de lacrimi și cu mâni înălțate cătră ceri blagoslovenia ceriului și ceriul ăl ascultă și soarele strălucești și încălzăște cu toată tăria sa și grădinariul varsă lacrimi de bucurie și de mulțumită că floarele lui au crescut mai mult de cât el nădăjdue.

Așa săntem și noi. Cât de mult vom lucra spre adevăratu folosul nostru, fără soarele blagosloveniei cerești și părințăști lucrările mânelor noastre nu vor spori și roduri dulci nu vor aduce și dorința inimei noastre ce mai înfocată nu să va împlini. Iară fericiți, noi de ne vom arăta întru toate înprejurările, vrednici de părinții noștri cei buni, vrednici de dragostea și blagoslovenia lor, atunce raiul nostru aice pe pământ să va începi. Atunce în inima și în cugetul nostru tot primăvară va stăpâni și nourile care sănt nedespărțite de vieța pământiască în loc să ne spăimăntează ne vor fi numai prilejiuri de a arăta răbdare și de a câștega mai multă blagoslovenie de la Preînaltul carele cunoaște inimele ominești. Atunce ne vom sămțā fericiți de a pute a mări laudele părinților noștri, atunce, în sfârșāt, și Dumneavoastră veți fi mângăeți pentru că sămănța măinelor Dumilorvoastre va fi căzut pe pământ bun și roditori, cu roade însutite. La acest scopus să agiungem este rugămintea noastră cătră Cerescul împărat. Amin.

Trecut-au acum și Paștile nemțăști care, la o populație atât de mare precum este ace de aice, sănt foarte interesante mai ales pentru un străin. Ulițele să împlu de oameni călătorind la beșerici a căroră număr este mare iară mai ales la biserica sau Mitropoliia Sfântului Ștefan, care cât pentru mărirea ei înlăuntru atât și pentru înălțămea ei ce să sue pân aproape de nouri, precum și pentru chipul zidirei sale, este una de ce mai vestite biserici în lume. Înlăuntru ochiul ominesc de-abie agiunge la o margine până la ceialaltă fiind mai ales acolo un întunerice cuprinzător și spăimăntător pricinuit și de mărirea bisericii și de stecile fereștilor zugrăvite cu multe coloriri și arătând multe figuri. Cât de mulți oameni să să strângă acolo e tot să arată cumva pustie și pentru înălțămea sufitului și pentru mărirea stălpilor ascuțați care țān sufitul. Oamenii înlăuntru să vād mici și aceasta să vedi să fi fost scoposul zăditorilor ei ca să arete zădiria aceasta despre o parte mărirea ce nemărginită a Împăratului împăraților și înălțămea lui peste toate ce sănt a lumii acestiea, iară despre altă parte micșurarea omului și neputința lui înainte lui Dumnezeu și cu acest chipu să îndemni pe om la mai multă evlavie cătră zăditoriul său cel Preputernic.

Întru adevăr au și atins scoposul acesta la fieștecăre inimă neînvărtoșată și înpietrită și îndată la ce dintăea a ei videre omul să sămte pătruns de ce mai adăncă evlavie. Și turnul ei ce să sue spre ceriu parcă ăi arată unde trebui să țāntească călătoria lui și unde să află patria sa ce adevărată. Când sună clopotul cel de sus parcă un glas din ceriu, parcă trāmbița îngeriului, aduce aminte oamenilor de lucrurile cerești și de judecata ce de pe urmă și de deșărtăciunea lumii acestiea. Și precum e stā acum neclintită și statornică vreo câteva sute de ani, de vreme ce neamurile omenești la piciorul ei să năște și iarăș să dizființa așa și cele cerești rămān în veci, iar cele pământiești trec și să stracă precum fruinzāle copaciului pe care un vāt mic le-au împrăștiet și le-au făcut nevăzute. Lățămea ei este de o sută de pașă, precum am numărat eu însuș, iară lungimea mi să vede a fi de doă sute până la doāsute și cincizăci pașuri. Cărāmizāle pe acoperământu ei sănt fārbutie și arată pajura împărătească. Bisārica stā pe un loc slobod din toate părțile și vātul, carele pentru deșchiderea locului bate acolo foarte adesă și mult mai tare

decât în celelalte locuri a târgului care sânt închisă cu casă înalte, parcă voește a curăță pe cei ce întră în bisărică de toate gânduri lumești care vor fi adus din târg împreună cu sâne. Așisderea năvăle mare mulțame de oameni într-aceste zăle la bisăricuța în curtea împărătească (Burgkapelle) unde să pute vede împăratul cu toată înalta sa familie, miniștrii și curtenii cei mai însămnăți și unde cu mare pompă să prăznue săptămăna mare și Sfintele Paști. Iară mai ales sfânta învierea s-au sărbat cu mare strălucire unde Cronprințul era în locul Împăratului fiindcă Împăratul s-au tras de toate paradele, de toate lustrurile și foarte rar să arată, dar mai adesăori la fereasta sa de vreme ce cu cealaltă prinți a Casăi împărătești ne întâlnim foarte adesă mai ales cu arhiducii Franț și Anton când nu mai voim fiindcă acești doi regulat în toate zălile să primblă pe bastioane ce este loc minunat de primblat pe jos și mult trec pe lângă dășii cu pălăria în cap. Bastiani este pe părății cetăței înalți în uni locuri de șasă, în alte de opt și mai mulți stănjani, curat parcă o masă spălată, vesel precum o dimineată în luna lui mai, cu o privală precum pe vârful Horodiștei și cu o linește precum poate cineva să dorească și cu primblătorii cei mai aleși din Viena, măcar că fieștecine are voe să să primble acolo împreună cu toți magnații și prinți. Incungiuarea ei este de un cias și gios să vād porțale care trec prin părății cetății parcă niște borte mari într-un știubei de unde esă și întră nenumărate albinele aducând miere așa esă și trec oamenii prin poarte și butcele samănă a fi bondari zburând cu huet mare de care fug toate albinele. Huestu acest mare de cai și de trăsuri mare precum corabia lui Noe Dumneavoastră la Cernăuți nu-l aveți, nici îl puteți ave, fiindcă aice târgu cel adevărat, adecă centrul, carele este împrejurat de părăți cetățști, este pardosăt cu pietre în patru colțuri (Quadratsteine) de totului tot încăt nici o bucățacă de pământ nu să vede nici măcar de băgat un ac deci închipuiță-vă Dumneavoastră ce huet trebui să fie când carătele cele grele (că butci dischisă nu să întrebuițază nicidecum) trasă de cai înalți și trupoși parcă niște elefanți și cu o iuțame și o fugă parcă ar mână tătarii pe dinapoi, trec în număr mari pe pietrile aceste când vezeteii străgă den gura mari ca să să alătoreze oamenii când un șăr de oameni pe care aice îi numesc *Trager* (purători, fiindcă poartă pentru plată orice lucru, și orunde voește cineva) cu tașce pline de buclucuri să tărăesc și tot străgă: *aufgeschant* (adecă, luaț seama), când țaranii de la Moravia cu pânză și cu bucăți de sucman pe spate, alți cu alte mărfi de acest feliu, adecă cordeli, ață străgă precum Sainciuc când să înbată, *Bauzen kauft!* *Baadeln, Zwiern Kauft!*⁹ și alte cuvinte care numai un șvab poate să înțăleagă; când pe ulița mare pes(te) tot locu aice tae lemne (fiindcă aice așa este obiceiul, și curțale casălor foarte mice); apoi nu trebui omu, mai ales cel străin, să asurzască și tot cu frică să umble pe ulițele târgului până când să va fi obicinuit la un așa huet; trebui apoi să fie aice pe uliță uneori mai rău decât în herăria țăganului Ioniță la Cernauca. Noi acum ne-am obicinuit la acest huet însă tot ne este neprimios.

Luni era dișchiderea primblării sărbată de vienezi în Prateru cel vestit cu primblări pe gios, și cu carăte nenumărate, de mic și de mare, de sărac și de bogat spre obștească bucurie fiindcă primăvara și căldura ei trebui să fie luna Paștilor, după cum le place vienejilor. Prateru acest vestit este o pădure mărișoară cu două drumuri de alăturia cel mai frumos este lung de vro trii civerturi de ciasuri coronat pe amândoă părți cu copaci foarte frumoși și umbrători și împărțăt în trii părți una de mijloc, ce este mai lată decât celelalte, pentru trăsuri, al doile, adecă ce de-a dreapta, pentru călăreți, și ce de-a stânga pentru pedestrima ce primblătoare. În mijlocul păduriții să află o cafine cu toate cele ce pot însuflite pe om, adecă cu cafe și cu muzică, și cu mesă și scaune supt copaci. La sfârșătul acestuea drum curge o parte de Dunăre. Luni, deci, parcă era zăua dentăi a primăverii de când adecă să încep primblările la Prater. Luni, adecă, era parcă zăoa osfiștaniei întru care vienezii au sfințăt începutul primăverii și pădurea Praterului precum să sfințăște la noi o casă de nou prefăcută. Luni parcă era claca primblării s-au strâns oameni ca când ar fi fost poroncit prin pravili ca să să primbli toți în zăua aceasta. Carăti era atăta mulțame încăt tot drumul de trii civerturi de cias și încoace și încolo era

acoperit de dănsăle și tot în pas umbli. Cronprințu și unii din arhiduci era, așisdere elci¹⁰ și miniștri mulțame, magnați, prinți, duci, grafi, baroni o grămadă nenumărată. Este încă și altă parte în Prater pentru prostimea și pentru starea ce slujitoare unde să află englențeli. Bucovina di tot necunoscute, precum căruță și cai de lemn pusă pe scânduri care prin o roată să întorc în casă împrejur și să învârtesc cu iuțală încât șazănd în ace căruță sau pe acel cai poate cineva în casă să facă călătorie lungă dacă nu-l ametește. Să află încă și scrânciopuri și panorame și alte nebunii de acest felu. Călătoria și învârtitura aceia în casă o numesc nemții *Riengelspiel*.

Duminică am fost noi la Roznovanu¹² la masă unde și Costachi Balș¹³, hofrat¹⁴ rusăsc și om foarte detriabă, s-au aflat și de unde la noă ceasuri șara am eșat. Roznovanu cel mai mult în opt zăle va purcede spre Moldova trecând prin Cernăuți că voește de Paști să fie în Ieș. Balș ma târzău așisdere la Moldova va merge. Fiindcă amândoi negreșat vor face cunoștință cu Dumneavoastră și amândoi fără îndoială sânt oameni foarte însămnați aș pofi să știu carele dentr-ânșii mai mult v-ar fi plăcut Dumilorvoastră și atunce și cu plecata me socotința aș da. Întru adevăr greu este dintre două lucruri așa de asămine încât să par a fi totuna a alege și a cunoaște cel mai bun.

De mode aș scrie mălalii ceva însă măta știi că întâi nu vād pre bine, al doile că nu sânt bun la trebile modii și al triile cred că măta ții încă jurnalul de modă care scrie mai mult decât mine de mode. Dară cu toate acestea trebui să ating două mode fiindcă ne-au plăcut mie însuș și mi să vād a fi gustoasă; adecă capelile cele mici roșai sau albi și salopuri fără mâneci măcar că sânt din anul trecut și măta trebui să le știi mai bine decât mine totuș am scris mătaliu ceea ce am știut de modi fiindcă ce nu știu nici nu pot scrii.

De moșul Gheorghe nu știm cum și unde să află, îi sārutăm mână și vom scrie Dumisale îndată cum vom afla unde petrece acum.

Ce face Alecu cel bolnav? Ce fac și ceilalți iubiți frați și drage surori pe care toți cu dulcea îi sārut. Șenfeldoaea să închină mătaliu și Șenfeld, carele deabia a scăpat de călătoria în ceea lumi, s-au însănătoșat și să închină Dumilorvoastră tuturor.

Constandin s-au însănătoșat atât încât măta nici o grijă, nici o supărare, nici o frică trebui să aibi. El sārută, precum și eu, mătaliu și tatii cu fiiască evlavie mănale și va scrie mătaliu în scurt.

Foarte am pofi pe măta, de nu ne-am temi că te vom supăra, că de va fi cu puțință să ne triimeți măta cu vreo bună ocazie câteva găvânoasă de dulceț, nu atât pentru noi cât pentru Plațer și Șenfeld ca să vadă că nu-i uitați Dumneavoastră și să-ș aducă aminte că sânt și în Bucovina lucruri bune și noi să ne îndulcim cu facerea mănale mătaliu și să gândim gustând că mână mătaliu sārutăm și cu sārutarea ne îndulcim.

Iartă-mă mă rog preiubită mămuică de am scris poate pre mult și de m-am purtat împotriva etichetii vienezești de a nu supăra pe nimene cu lungi scrisori și răvașă însă ne-am adus aminte că de mulțor nu am scris mătaliu și că poate iarăș să va întâmpla că voi ave puțină vreme de scris. Și acum având vreme nu am vrut să o las neîntrebuințată ce am scris mătaliu mai în lat și în lung decât sânt eu însuș. Și spăinântându-mă de aceasta m-am lineștit cu nădejdea că izvorul bunătății mătaliu părăințăști nu să usucă în veciu.

Lorenzo, de care am fost făcut pomenire mătaliu în anul trecut și pe carele cunoaște cucoana Vlahovicioia, s-au mutat în ceea lume tocma când cumnatul lui de la Ieș au sosat neașteptat voind să ne facă bucurie neașteptată cu sosărea lui. Însă omul gândește iară Dumnezău stăpânește.

Foarte ne bucurăm că izvoadele trimese mătaliu au plăcut mătaliu și tatii să vede că gustul cel vienez trebui să fie bun.

Să arată aice cu bani un italian mic ca Alecu și în vârstă de douăzeci de ani însă interesant fiindcă tāt trupul lui este în ce mai bună proporție care lucru la alți nici oameni nu să

află ce la unii capul este mai mare decât trupul celalalt, la alți picioarele sânt foarte lungi împotriva trupului i proci¹⁵.

Eri un graf ungarian, Șandor cu numele, și călărețul cel dintâi a toatei Austriei și om de mare vetejie au cășlegat un rămășag făcut cu un alt magnat ungarian pentru șasă mii de galbini că în opt ciasuri neconținute, adevă de la șasă ciasuri dimineată până la două după amiază, va mergi Șandor călări de la Pesta sau Buda până aice la Viena, cale de triizăci și șapți de mile. Și el au sosât întru adevăr încă mai degrabă după ce au ostenit 60 de cai pe drumul acesta și au făcut o minune de călărie. A două ză el voinicește să primbla pe aice în Prater.

În sfârșit, așteptând cu bucurie și nerăbdare vro câteva rânduri de la măta, nu acum ci când vei ave măta chef și vreme, a noroci de fiul mătălii. Rămân cu cel mai adânc respect și ce mai curată fiiască dragoste, a mătălii preplecat fiu și gata slugă.

Doxachi

Viena, 1 aprilie c.n.

20 mart<ie> c.v. 1834

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava, *Colecția documente*, PXI/32

Orig. Un rezumat în *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente - 1393 - 1849*, de Vasile Gh. Miron, Mihai-Ștefan Ceașu, Gavril Irimescu, Sevastița Irimescu, București, 1983, p. 597; Petru Rusșindilar, *Hurmuzăcheștii în viața culturală și politică a Bucovinei*, Casa editorială "Glasul Bucovinei", Iași, 1995, p. 19 (mențione).

2

1837 noiembrie 2/14, Viena. Eudoxiu și Gheorghe Hurmuzachi scriu părinților lor, Doxachi și Ilinca, susținând căsătoria surorii lor Eufrosina cu Petrachi Petrino, fiul spătarului Hristodulo și al Nastasiei, născută Petrovici.

Viena, la 2/14 noemvrie 1837.

Preiubiț și prescumpi părinț cu câtă dragoste și respect poate să cuprinză o inimă fiiască închinându-se sărutăm mânele Dumilorvoastre.

Când firea iubește pe un copaci îl blagoslovește în rodirile sale făcându-l în acest chip plăcut lumii. Și când dumnezeiasca proniea iubește pe părinți care îi slujesc cu toată râvna sufletului îi blagoslovește în copii lor. Și precum păcatele părinților, după zăsa sfintei scripturi, să pedepsesc la copii lor pân în al patrălea neam așa și bunătățile părinților să răvarsă pe copii pân în al patrălea neam. Adevărul acesta să arată acum în casa Dumilorvoastre de vreme ce un tânăr evghenis înzăstrat den fire cu multe daruri personale precum cu o sânguință deosăbită și împodobită prin noroc cu avere vremelnică vine din țară străină la copaciul cel bun în Cernauca și dorește den inimă a dobândi un rod de la dănsu. El voește să fie însuș norocit prin persoana pe care au ales-o ca să petreacă împreună vieața aceasta vremelnică și voește să fie norocit numai când și e va fi mulțămită cu soarta ei. Pentrucă, cum ar pute o jumătate de om să se veselească când cealaltă suspină? Iată dar că prin alegerea aceasta, soțul să face chizăș pentru

buna petrecere și pentru norocul soției sale. Au putut deci, dară, soarta sau vorbind mai curat, pronia cerească, să favorisească mai mult dorințele Dumilorvoastre decât prin statornicirea unui viitorime plăcute, line și pacinice, pline de dragoste și de bucurie curată pentru iubita fiică?

Precum fieștecăre fată bună și nemăritată așa și Frosa păr acum un diamant ascuns în scrin și mirele era un diamant păstrat în alt scrin dar Înalta pronia care vede și cele mai ascunse în fundul scrinului și care privește și spre cel-mai mic om cu atâta milostivire cât spre soare și spre stele au zis: "nu este bine să fie despărțate aceste pietre scumpe ci să să împreuneze amândouă într-o coroană unde vor străluci mai tare decât neunite și unde va adaogi una ceea ce lipsește cealaltei". Și eată că se împlinește voea Celui dentru înălțame fără a căruia știre nu cade nici o pasăre de pe acoperământ. El au pregătit pe Reveca pentru Naan și au făcut cunoscută voința sa la fântână slugii lui Avraam. El au triimis pe osărdnicul său slujitori de la Ieș la altul al său osărdnic slujitori în Bucovina ca să facă o unire între două familii care sânt vrednice și datoare să să iubească una pe alta că mult au lucrat una pentru alta, crescând una pe ficiorul și alta pe fata spre unirea vecinică, păstrând fieștecăre diamantul ei spre alcătuirea coroanei nunții. Cine nu cunoaște în întâmplările aceste o ocărmuire mai mare decât omenească? Lui dară carele au luat grija fericirii fiicei den mănerele Dumilorvoastre și au încredințat-o în mâna unuia tânăr de nobile sentimenturi carele chizășluește norocul ei cu norocul său. Lui carele au ales și au împreunat două persoane vrednice de a fericii una pe alta, carele după cum nădăjduesc vor dobândi scoposul acest greu și rar, lui zăc, al căruia milă ză în ză să arată mai lămurit cătră cei ce îl iubesc. Tatălui ceresc să cade mai întâi a aduce jărtva plăcută de dragoste nemărginită, de mulțămită nestrămutată și de închinăciune neîncetată acum și în veci. Amin.

Însă desfătându-să la frumuseța și dulceța rodurilor să cuvine cu bucurie și inimă caldă a gândi la copaciul ce le-au rodit, preiubiț părinț. Dumneavoastră santeț copaciul acest de mult preț carele, precum dovedește prilejul acesta, au adus un rod încălzitor de inimi. Dumneavoastră aț mărit, aț curățat și înfrumusețat darurile hărăzate surorii noastre den fire. Învățăturile, povățuirile, pildele cele bune a Dumilorvoastre au făcut-o ceea ce este acum, au făcut-o vrednică de a fi cerută, pe totdeauna cerută, de o persoană care pentru dânsa numai au venit din o țară străină. Dumniavoastră dară santeț pre pământ pricinuitori de viitoare norociri ei, pe care toți într-o atâta o nădăjduim încât ni să pare a o vide trupește și a o pipăi cu mâinile. Și fiindcă norocul ei va mări și pe a nostru pozvoliți dară prescumpi părinți de a vă aduce și a noastră mulțămită din adâncul inimei la prilejul acesta pentru toate binefacerile pe care Frosa au aflat totdeauna de la Dumneavoastră iară mai ales pentru înțelepciunea cu care acum mai în urmă aț statornicit ei o viitorime plină de mare nădejde.

Dumneavoastră pierdeț o fiică, noi pierdem o soră, însă câștigaț un fiu și noi un frate în persoana mirelui și prin dânsu dobândiț Dumneavoastră fiica și noi sora înapoi, și așa căsătoria aceasta este un câștig prețios atât pentru Dumneavoastră cât și pentru noi, fiica și sora ne rămâne și feciorul și fratele ni să dobândește. Poate deci cineva să sporească mai tare în trebi decât noi care țanem capitalu și luăm dobânda? Vă heretisăm, și pe noi însuși ne heretisăm că credem că nici nunta în Cana Galileii nu au putut să aibă mai mult sporiu decât aceasta care acum se prăznuește, mila Domnului răvârsându-să peste amândoi cu asămine tărie. Bucuraț-vă și vă veseliț cu toată puterea inimei părințăști că și îngerii Domnului să bucură când prin sfânta taină să unesc doă inime spre dragoste curată și vecinică. Bucuraț-vă cu o bucurie care făgăduiește a fi fără sfârșăt. Bucuraț-vă că și Domnul Hristos au dat în Cana Galileii pilda inimei veseli. Bucuraț-vă că prin o faptă doi oameni să fac norociț. Ștergeț lacrămile de pe fața ce scumpă sau nu vărsaț decât lacrămi de bucurie. Upleteț cele doăsprăzări vasă în loc cu vin, precum în Cana, cu bucurie, dintru care să să sature inimele prietinelor și a oaspețalo și să fiț Dumneavoastră pricinuitori de veselie la mulți că zăoa aceasta au făcut Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într-ânsa. Bucuraț-vă că zăoa aceasta va triimete odată nepoț și

nepoate Dumilorvoastre care vor cunoaște că a Dumilorvoastre fii și fete sânt și vă vor cere cu lacrimi blagoslovenia și cu lacrimi vă vor binecuvânta. Și veți vede chipul Dumilorvoastre înmulțat până la al patrulea neam spre care scopos să adaoge Împăratul ceresc zălele vieții Dumilorvoastre păr unde este dat omului a ajunge când îl iubește soarta.

Uitați, ne rugăm, pe cei doi fii care de departe stând și privind s-au asemănat fetilor celor cu candelile stânse care s-au închis fără de nuntă. Durerea este a lor și nu a Dumilorvoastre dară totuș bucuria lor covârșește pe jalea că ei sâmtesc veselitoarea însmnarea sărbărei acestiea.

Uitați-i, ca să nu între nici o picătură de jale în zăoa praznicului în păharul cel dulce a bucuriei că durerea este contrebând acum și trebui să să îneci în marea veseliei.

Începutul s-au făcut în casa noastră de a înjuga norocul prin punerea sfintei taine și a înțeleptei părințești îngrijeri. Începutul s-au făcut după dorințele inimei Dumnilorvoastre. Să vă ajute Cel Preaînalt ca să nu fiți mai puțin norocoși și în viitorime la atingerea scoposurilor părințaști.

În sfârșat, arătăm iarăș și iarăș mulțămirea și bucuria sufletească ce sâmtăm legându-ne cu legătura ce mare a rudeniei cu o familie atât de bună, atât de cinstită de toți, atât vrednică de dragoste, atât de religioasă cum este familia Dumisale [kezero crăiești] spătăresăi Nastasiei Petrino, căreia cu plecăciune sărutăm mâna. Este o bucurie deosăbită a ave cunoștință cu așa o familie cu cât mai mult a o ști prietină, a o ști înrudită!

Ne rugăm încă a mărturisi Dumisale cumnatului nostru Petrachi v(on) Petrino frățăștile noastre închinăciuni și bucuria noastră de a pute numi cumnat pe un tânăr, după toate cele ce am aflat, vrednic de toată lauda și iubire, vrednic fiu a vrednicilor părinți. Și dacă Dumneai c.c. spătăreasa să bucură că au câștigat o fiică, noi, den partea noastră, ne bucurăm că am câștigat mai mult decât Dumneai, o maică prebună.

Pe mireasa Frosa cu dulce sărutând și poftindu-i tot binele ne grăbim a vă lăsa vreme de bucurie și de joc și rămănem cu ce mai adăncă plecăciune și dragoste, prebuni părinți.

A Dumilorvoastre plecați fii și gata slugi:

Evdoxie, Gheorghe

Cât pentru socotința care am arătat Dumilorvoastre în scrisoarea me ce de mai-nainte trebui trebui să însmnez acum că de atunce mult s-au schimbat împregiurările și că mai ales călătoria ce de trei ani ce are să să înceapă primăvara viitoare mult va adaogi la împlutnicirica și sănătatea Frosăi. Așijdere cred că mult vă bucurați că nu v-ați grăbit atunce cu împlinirea hotărârei ceialte, și dacă au agiutat cât de puțin la aceasta îndelungare scrisoarea me atunciea au împlinit scoposul ei.

Foarte tare mulțămim pentru suta de fiorini ce ni s-au triimis.

Evdoxie

Direcția Județeană a arhivelor Naționale Suceava, colecția documente PXI/51.

Orig. un rezumat în *Din tezaurul documentar sucevean - catalog de documente - 1393-1849*, de Vasile Gh. Miron, Mihai-Ștefan Ceașu, Gavril Irimescu, Sevastița Irimescu, București, 1983, p. 603; Petru Rușindilar, *Hurmuzăcheștii în viața culturală și politică a Bucovinei*, Casa editorială "Glasul Bucovinei", Iași, 1995, pp. 33-34 (mențiune).

NOTE

1. Șt.S. Gorovei, *Eudoxiu Hurmuzachi un pionier al istoriografiei românești*, în "Magazin istoric", an VIII, nr. 1 (82), București, ianuarie, 1974, p. 63.
2. T. Balan, *O scrisoare a lui Eudoxiu Hurmuzachi către mama sa Ilinca din anul 1833*, în *Omagiu IPSS, dr. Nicolae Bălan mitropolitul Ardealului, Sibiu*, 1940, p. 283.
3. *Ibidem*.
4. *Ibidem*.
5. *Ibidem*.
6. S.T. Balan, *Frații Hurmuzachi către și despre mama lor*, în "Făt-Frumos", an XVIII, nr. 2, Cernăuți, 1843, p. 93; Petru Rușșindilar, *Hurmuzăcheștii și viața culturală și politică a Bucovinei*, Casa editorială "Glasul Bucovinei", Iași, 1995, p. 19.
7. T. Balan, *loc. cit.* pp. 284-286.
8. M. Popescu, *Din viața de student a lui Constantin Hurmuzachi la Viena*, în "Revista arhivelor" vol. III, 1 nr. 6-7, București, 1936-1937, pp. 154-163.
9. Cumpărați pânză! Cumpărați panglici, ață!
10. Turcism = ambasadori, consuli
11. Jocuri englezești, carusel
12. Cred că este vorba de Nicolae Rosetti-Roznovanu, mare logofăt, înrudit prin mamă cu familia Balș. Octav-George Lecca, *Familiiile boeresti române - istorie și genealogie*, București, 1899, p. 422. În sprijinul afirmației poate fi adusă informația că la 8 decembrie 1841 Eudoxiu Hurmuzachi, fiind în Iași, "stătea în gazdă la boierul Nicolae Rosetti-Roznovanu". Petru Rușșindilar, *op. cit.*, p. 25.
13. Constantin Balș (Costachi), este fiul marelui vistier Alexandru Balș și al Smarandei, născută Sturdza, consilier de stat al rusiei. Octav-George Lecca, *op. cit.*, p. 38.
14. Hofrath = consilier împărătesc
- * Loc rupt, ilizibil
15. Și așa mai departe.

Summary

The author published Eudoxiu Hurmuzachi's two unpublished letters, found out in Suceava's Archives, by the age he was student in Viena. Having a lot of self-assurance and spirit of observation, Eudoxiu Hurmuzachi informed his parents Ilinca and Doxachi, about the impresions that he had about the Austrian metropolis - as well the high society but noisy life in Viena and about the cathedral greatness.

In the second one, together with his brother George, support the marriage of their sister Eufrosina (Frosa) with the young man Petrachi Petrino, the son of the nobil Hristodulo and Nastasia, borned Petrovici.